

- Концепция дальнейшего реформирования системы духовного образования Русской Православной Церкви [Электронный ресурс]. URL: <http://www.uchkom.info/uchebnyy-komitet/dokumenty/konsepsiya-dalneyshego-reformirovaniya-sistemy-dukhovnogo-obrazovaniya-russkoy-pravoslavnoy-tserkvi/> (Дата обращения: 13.04.2019).
- Милбанк Дж. Политическая теология и новая наука политики // Логос. No 4 (67), с. 33-54. 2008.
- Милбанк Дж. Секулярность имеет тоталитарные наклонности // Русский журнал [Электронный ресурс] URL: <http://www.russ.ru/Mirovaya-povestka/Sekulyarnost-imeet-totalitarnye-naklonnosti> (Дата обращения 2.04.2018).
- Морозов Е. М. Концепт профессионализма в служении современного православного священника// Мониторинг общественного мнения: экономические и социальные перемены. №4, с. 167-182. 2016.
- Тейлор. Ч .Секулярный век / Пер. с англ. (Серия «Философия и богословие»). — М.: ББИ, 2017.
- Типовой устав духовной семинарии [Электронный ресурс]. URL: <http://www.uchkom.info/upload/doki/Типовой%20устав%20семинарий.doc> (Дата обращения: 13.04.2019).
- Устав Православной религиозной организации – Синодальное учреждение Русской Православной Церкви «Учебный комитет Русской Православной Церкви». [Электронный ресурс]. URL: https://docviewer.yandex.ru/view/80149492/?*=YzM%2BIdbmRZNqss7sqOmk%2BnttRJ7InVybCI6InIhLW1haWw6Ly8xNjgwNDA1NjEwOTYzMDQxNDQvMS4yIwidGl0bGUiOiLQo9GB0YLQsNCyINCj0YfQtdCx0L3QvtCz0L4g0LrQvtC80LjRgtC10YLQsC5wZGYiLCJ1aWQiOiI4MDE0OTQ5MiIsInl1IjoiMTI4MzU2NTU3MTQ1OTQxNzA0MSIsIm5vaWZyYW1lIjpmtWxzZSwidHMiOjE1NTA0MTA1MzY3NzI9 (Дата обращения: 13.04.2019).
- Berger P. The Sacred Canopy. Elements of Sociological Theory r Religion. N.Y., 1967
- Milbank J., Pickstock C., Ward, G. Introduction. Suspending the material: the turn of radical orthodoxy // Radical orthodoxy. A new theology. Ed. by John Milbank, Catherine Pickstock and Graham Ward. London: Routledge, 1999.

Individualization, personation and socialization as ethical tools of personal and group deviation. Partial reflections of the sect area

Individuácia, personácia a socializácia ako etické nástroje riešenia osobnej a skupinovej deviácie. Parciálne reflexie problematiky siekt

Tomáš Pružinec

Constantine the Philosopher University in Nitra, Slovakia

Abstract

The paper begins with a probe into the complex issue of defining what a sect is and what signs it can be detected. In an interdisciplinary approach, it attempts to define the main attributes of a sect, outlining the plurality and ambiguous complexity of the phenomenon. The interdisciplinarity of the paper is based on the interconnection of the person's philosophy, social pathology and social psychology. Attention is focused on the area of religious sects, namely modern Christian, both Catholic and Protestant. It is in the interest of presenting the causes of their origin. In addition, attention is paid to the consequences of their work both for the today's Church, for society and for the individual. The conclusion of the paper outlines the symbiosis and complementarity of individualization, personation and socialization as one part of the solution of prevention measures and therapeutic basis.

Keywords: *sect, christian sects, basic attributes, individualization, personation, socialization*

ABSTRAKT

Príspevok začína sondou do zložitej problematiky zadefinovania toho čo vôbec sekty sú a toho, podľa akých znakov ich možno detegovať. Interdisciplinárnym prístupom sa pokúša vymedziť hlavné atribúty siekt, čím načrtáva pluralitu a mnohoznačnú komplexnosť fenoménu. Interdisciplinárnosť príspevku sa ukotvoje v artikulácii filozofie osoby, sociálnej patológie a sociálnej psychológie. Pozornosť sa sústredí na oblasť náboženských siekt, konkrétnie novodobých kresťanských, tak katolíckych ako aj protestantských. V pozornosti záujmu je stručné predloženie príčin ich vzniku. Ďalej sú v pozornosti záujmu následky ich pôsobenia tak pre súčasnú cirkev, pre spoločnosť ako aj pre samotného človeka. Záver príspevku načrtáva symbiózu a komplementárnosť individuácie, personácie a socializácie ako jedného úseku riešenia prevenčných opatrení a terapeutického východiska.

Kľúčové slová: sekta, kresťanské sekty, základné atribúty, individuácia, personácia, socializácia

142

Úvod

Vedecké skúmanie fenoménu siekt nie je dostatočne rozpracovanou oblastou. Z druhej strany, kriminogénne sociálne prostredie je zložitým tak organizmom ako aj mechanizmom a jestvovanie siekt je ich plnou súčasťou. Z týchto dôvodov vyrastá potreba študovať tento fenomén, ktorý s vývojom spoločnosti, komunikácie a nových technológií sa stáva čoraz spletitejší. Predmetný príspevok je len reflexným náčrtom, ktorého zámerom nie je podať celistvý pohľad na oblasti, ktoré sú v článku pertraktované. Cieľom tohto príspevku je napomôcť k lepšej identifikácii spoločensky nežiaduceho javu, ktorými sú sekty a ich pôsobenie. Konkrétnym cieľom je vytvoriť možné východiská, resp. ich platformu, a to poskytnutím teoretickej bázy, ktorá sa opiera o individuáciu, personáciu a socializáciu v ich symbiotickom celku.

1 Zadefinovanie sekty a kategorizovanie siekt

Z odborného hľadiska nie je ľahké určiť a zadefinovať, čo je sekta. Dôvodov je viacerých. Predovšetkým je tu optika pohľadu vedných disciplín. Na fenomén siekt sa pozeráme inou optikou z pohľadu sociológie, inou z pohľadu psychológie či sociálnej práce, inou z pohľadu religionistiky a zasa inou z pohľadu politológie či teológie. Okrem toho, samotné sekty sú tak obsahovo a aplikačne rôzne, že fenomén siekt značne pluralizujú,

čo sťaže, ba niekedy úplne znemožňuje predložiť jednotné zadefinovanie, resp. zadefinovanie, ktoré by bolo komplexné a vyčerpávajúce. Sekty treba osobitne rozlišovať. Zhruba ich môžeme zaradiť do štyroch kategórií, podľa obsahu, ako náboženské, okultné sekty a ezoterické sekty, psychobioterapeuticko-výchovné sekty (resp. psychosekty, liečebné sekty), politické sekty a ekonomicko-komerčné sekty. Ďalej, samotné základné aplikované atribúty siekt sa rôzna v závislosti od obsahu, a navyše, tieto atribúty sa môžu aj vylučovať, čo záleží aj od konkrétneho obsahu a poslania siekt. V neposlednom rade sa sekty definujú aj podľa rozsahu ohrozenia ako destruktívne, škodlivé, nebezpečné a zločinecké. Ďalej môžeme sekty deliť podľa vplyvu a výkonu, resp. stupňa radikalizácie ako sekty tvrdé a sekty mäkké alebo podľa stupňa manipulácie a rozsahu slobody na supertotalitné sekty a sekty slobodného ducha.¹ Okrem uvedeného treba dobre rozlišovať a detegovať skupiny, ktoré nie sú pokladané za sekty *sensu stricto*,² no preberajú isté mechanizmy myslenia a správania, ktoré sú sektám vlastné. Také skupiny by sme mohli nazvať ako skupiny s prvkami sekty.

143

2 Sonda do problematiky zadefinovania sekty

V odbornom pokuse o zadefinovanie sekty často narážame na zmätok, ne-presnosti a obmedzenia a na nedostatočnosti. Ako príklad uvedme staršiu definíciu sekty z oblasti sociálnych vied, ako „typ náboženskej organizácie, ktorý obyčajne vzniká rozkolom v niektoréj cirkvi a odštiepením časti jej členov. Odštiepenci, ktorí vytvoria sektu, sa zvyčajne usilujú obnoviť pôvodnú vieru a zásady svojej bývalej cirkvi, presadzujú nové vykonáva-

- 1 Pre lepšiu orientáciu uvedme, že pod tvrdou sektou myslíme napr. na skupinu, ktorá sa môže vyznačovať napr. komunitnou uzavorenosťou vyplývajúcou z negatívneho vzťahu k spoločnosti (svetu), praktizujúcou tvrdé tresty a s veľkým vplyvom na svojich členov. Tento typ sekty sa často môže zhodovať s destruktívnym kultom. Naopak, pod mäkkou sektou myslíme na skupinu, ktorá má napr. kladný, resp. ľahostajný prístup k spoločnosti (svetu), ktorá je svojim vplyvom na svojich členov menej radikálna, resp. sa vyznačuje menším vplyvom na členov skupiny. Pod supertotalitnou sektou myslíme na skupinu, pre ktorú je príznačná krajná manipulácia s nekompromisnou oddanostou princípom alebo vodcom (vodcom). Naopak, pod sektou slobodného ducha myslíme na skupinu, ktorá dáva dôraz na stav voľnosti, zvýrazňuje bezzásadovosť, voľnomyselnosť (často je takáto skupina charakterizovaná napr. sexuálnou voľnosťou, neprikladaním dôležitosť podvodom, klamstvám, sexuálnym pokleskom a pod.).
- 2 Latinský výraz *sensu stricto* používa ako terminus technicus Marcel Bernos. Bližšie pozri „L'Eglise catholique et les sectes à la fin du XXe siècle“. In: *Rives nord-méditerranéennes* [En ligne], N°10 (2002), mis en ligne le 21 juillet 2005, s. 1.

nie náboženských praktík, usilujú sa dosiahnuť náboženskú dokonalosť atď.³ Ako ďalší príklad z oblasti jazykovedy a tvorby cudzích slov uvedme definíciu sekty, ktorou sa v prvom rade rozumie „náboženská obec líšiaca sa vierovyznaním a obradom od oficiálnej materskej cirkvi“, a v druhom rade „uzavretá skupina, ktorá sa odstiepila od dajakej organizácie“.⁴ Ako posledný príklad uvedme definíciu sekty, ktorá sa nachádza v pomerne dobrom anglickom sociologickom manuáli preloženom do češtiny. Sekta je definovaná ako „náboženské hnutie, ktoré vzniklo odklonom od ortodoxnej formy“⁵. Uvedené príklady vychádzajú z metodológie sociálnych vied, ktorej autorom bol Max Weber (1864 – 1920) a aplikujú jeho teóriu „ideálnych typov“⁶. Na základe tohto prístupu sa Weber pokúsil diferencovať aj náboženské organizácie. Sociologicky určil dobový rozdiel medzi „cirkvou“ a „sektou“ tým, že chcel zdôrazniť úlohu vôle a rationality. Hlavný dobový rozdiel medzi „cirkvou“ a „sektou“ vnímal tak, že pre sektu sa človek rozhoduje svojou vôleou, avšak do cirkvi človek vstupuje už ako dieťa, krstom, bez vlastnej vôle. Jedinec v cirkvi zotrvava z pozície hodnotovoracionálnej voľby, do „sekt“ vstupuje z iracionálnych dôvodov. Z jeho pohľadu tak aj sektu treba chápať „ako „odchýlku“ od jedinania, ktoré bolo skonštruované čisto účelovoracionálne“⁷. Weber v prvom rade sledoval funkciu vôle a pozíciu rozumu, no zároveň týmto rozlišením vniesol do sociológie aj dobový rozdiel medzi väčšinovou náboženskou obcou (cirkev) a menšinovou náboženskou obcou (seka), ktorý socioló-

3 *Slovník spoločenských vied.* Kol. autorov. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladatelstvo, 1997, s. 232. Výraz „náboženskej organizácie“ a „cirkvi“ je v pôvodine hrubým písmom.

4 Šaling, Samo – Ivanová-Šalingová, Mária – Maníková, Zuzana, *Veľký slovník cudzích slov*. Tretie, revidované a doplnené vydanie. Prešov: Samo, 2003, s. 1124a. Tú istú definíciu nachádzame aj v iných vydaniach, napr.: Šaling, Samo – Ivanová-Šalingová, Mária – Maníková, Zuzana, *Slovník cudzích slov*. Bratislava – Veľký Krtíš: Samo, 1997, s. 1079c; Šaling, Samo – Ivanová-Šalingová, Mária – Maníková, Zuzana, *Slovník cudzích slov*. Druhé vydanie. Bratislava: Samo, 2002, s. 583, a iné.

5 Giddens, Anthony, *Sociologie. Aktualizované a rozšírené vydanie revidované Philipem W. Suttonem*. Praha: Argo, 2013, s. 992b. Preklad citácie pochádza od nás. Všetky preklady z cudzích jazykov do slovenčiny v tomto príspevku pochádzajú taktiež od nás.

6 Ide o konštrukt, abstraktný model určitého javu, podľa ktorého možno vysvetliť sociálne konanie, a tým porozumieť konkrétnej životnej situácii. Bližšie pozri Weberovo viacvázkové dielo *Wirtschaft und Gesellschaft (Hospodárstvo a spoločnosť*, 1922) alebo Škvrdna, František – Pruzinec, Tomáš, *Úvod do dejín sociologického myšlenia*. Nitra: Enigma, 2010, s. 89n.

7 Max, Weber, *Metodologie, sociologie a politika*. Preklad Miloš Havelka. Praha: OIKOYMENH, 1998 alebo novšie vydania, s. 138-139.

gia aplikovala na zadefinovanie sekty.⁸ Weberovu sociologickú tendenciu rozpracoval Ernst Troelsch (1865 – 1923), tým že kategorizoval tri typy: cirkevný typ, sektársky typ a mystický typ.⁹ Týmto sociologickým vkladom sa pod sektou začala rozumieť náboženská sociálna deviácia, čím sa chápanie sekty ohraničilo len, alebo zväčša na náboženskú sféru. Táto dobová identifikácia definovania sekty, ktorá už bola prekonaná, ovplyvňuje identifikovanie sekty ešte aj dnes. Z tohto dôvodu sa pod sektou ešte aj v súčasnosti zväčša rozumie menšia náboženská skupina, ktorá sa oddelila od väčšej náboženskej skupiny. Plne však súhlasíme s Alainom Vivienom, ktorý tvrdí nasledovné: „Výraz sekta by nemal byť rezervovaný pre oblasť náboženstva, a ešte menej pre rozkoly jediného kresťanského vyznania. Povedať, že sekta je náboženské hnutie, staré či nové, sa vzťahuje len na dejiny sakrálneho, naprieč rôznymi konfesionálnymi aspektmi, ktoré mohlo nadobudnúť. Znamenalo by to nechať bokom formy súčasného sektarizmu, ktoré sa sotva splietajú s vierou, dogmou alebo exegézou a uplatňujú strategie moci, ktoré smerujú k tomu, aby základné hodnoty demokracie nahradili protihodnotami všeobecne elitárskymi a eugenickými“¹⁰. Vo Vivienovej výpovedi nachádzame dva dôležité aspekty sekty. Ide o elitárské presvedčenie skupiny ľudí, ktorí sami v sebe cítia významné a prvoradé postavenie voči iným a zároveň o eugenické presvedčenie v zmysle zúženého výberu jednotlivcov, že títo ľudia sú pravým, resp. najlepším „genetickým“ fondom tých najúspešnejších alebo najlepších (napr. ekonomickej a politické sekty) alebo vyvolených (napr. náboženské sekty).

8 Weber v podstate prevzal do sociológie zovšeobecnenú dobovú populárnu interpretáciu sekty, ktorá ju charakterizovala v náboženskom duchu ako menšinovú sociálnu skupinu, ktorá sa oddelila od väčšieho sociálneho celku a ktorá vyznávala a presadzovala nejaké náboženské špecifickum. Tak napríklad aj kresťania boli vo svojej dobe pokladaní za sekutu (Skutky apoštолов 28,22) alebo aj nasledovatelia Františka z Assisi, Jána Kalvína a pod. (Pozri napr. leták „L'origine et présent estat de la secte Calvinienne, comme elle est maintenant devisée en quatre principales parties“. In: Gisel, Pierre et al., *Encyclopédie du protestantisme*. Paris, Genève: Cerf/Labor et Fides, 1995, s. 1428). V neskoršom období teda samotní kresťania používali pojmom sekta na označenie kresťanskej skupiny, ktorá sa oddelila kvôli nezhodám v učení alebo v praxi, resp. ktorá predstavovala odchýlené učenie od majority. Etymologicky sa tu uplatnila odvodnenia z latinského slova *seco*, *secare* (rozdelať, a iné významy) a *sequor*, *sequi* (nasledovať, íst za niekým, pridŕžať sa niekoho, a iné významy).

9 Troelsch tak urobil v diele *Die Soziallehren der christlichen Kirchen und Gruppen (Sociálne učenie kresťanských cirkví a skupín*, 1912).

10 Vivien, Alain, *Les sectes*. Paris: Odile Jacob, 2003, s. 42.

3 Atribúty sekty z pozície humanitných a sociálnych vied a postavenie práva

Vyššie uvedené príklady definícii sekty ukazujú skutočnosť, ako málo sa pri zadefinovaní berú do úvahy samotné atribúty sekty, ako komplexu základných vlastností či znakov sekty. V tomto ohľade majú psychológia, sociálna psychológia a sociológia nezastupiteľné miesto. *Stručný psychologický slovník* pomerne správne konštatuje, keď pod sektou rozumie nasledovné: „skupina spojená vierou, radikálne vyjadrenou“ a zároveň uvádzá „ďalšie znaky: mocenská štruktúra, absolútна autorita vodcu, uzavretosť voči nezasväteným, obmedzená komunikácia s vonkajším svetom, úplná poslušnosť členov, pocit výlučnosti, sankcie, absencia humoru; ide o únik z nezvládnutého sveta do situácie, kedy človek nemusí nič rozhodovať, všetko je za neho zorganizované, vrátane zmyslu života“¹¹. *Psychologický slovník*¹² a *Velký psychologický slovník*¹³ už pomerne správne rozlišujú vývojové etapy chápania sekty. Nie celkom správne konštatujú, že v prvom prípade najprv išlo o označenie každého náboženstva. Potom konštatujú, že v druhom prípade sa pod sektou chápala náboženská skupina, ktorá sa vydeliла z hlavného prúdu. Tretí význam sekty už vychádza z interpretácií, ktoré sa začali aplikovať od polovice 20. storočia. Možno nie celkom správne ide v slovníkoch o skupinu, ktorá bola vyčlenená z určitého celku, no čo je klúčové a prelomové, tieto slovníky začínajú uvádzať atribúty sekty, napr. prísne pravidlá vynucované sankciami, absolútna autorita vodcu a pod. K atribútom sekty sa ešte vrátíme, nakoľko oni sú pri definovaní sekty smerodajné. Nateraz však ešte uvedme aj pozíciu práva.

146

Právo ako systém platných právnych noriem a pravidiel, ktoré vydáva štát, resp. nejaká organizácia či inštitúcia¹⁴ si dobre uvedomuje zmätko, nepresnosti, obmedzenia a nedostatočnosti definícii sekty a zároveň si je vedomé plurality a komplexnosti fenoménu siekt. Slovenské a ani české právo preto nedefinuje pojem sekta a následne ho vo svojom pojmoslovnom portfóliu ani nepoužíva.¹⁵ Takisto to nerobí ani právo v iných štátach

147

a nerobí tak ani kánonické právo ako samostatné právne odvetvie „sui generis“.¹⁶ Právo určuje konkrétné delikty. Nejestvuje identifikácia sekty, ale identifikácia konkrétneho deliktu. V súvislosti s kriminalizáciou náboženského vyznania napr. Ján Svák píše: „Druhou skupinou prípadov trestnoprávneho postihu náboženského presvedčenia sú aktivity rôznych siekt, ktoré môžu byť nebezpečné pre verejný poriadok, ale aj samotných obyvateľov štátu. Pri označovaní rôznych skupín ako „sekty“, „mladé sekty“, „psychosekty“ a pod. trestnoprávny postih ich aktivít však môže ohroziť právo na slobodu prejavu. Osobitne zložitá môže byť identifikácia takýchto aktivít v prípade, že sa ľuďom zastiera iný účel, napríklad špiónažny“¹⁷.

Vzhľadom na vyššie uvedené si kladieme nasledujúcu otázku: ak sa sekty líšia tak svojim obsahom, zameraním, aplikačným prístupom ako aj stupňom ohrozenia, je vôbec možné zadefinovať sektu? Sme presvedčení, že humanitné a sociálne vedy (napr. sociológia, sociálna práca, psychológia, religionistika, teológia, politológia) takéto zadefinovanie nutne potrebujú. Táto potreba je náležitá vzhľadom na detegovanie a následné určenie diagnózy konkrétnej skupiny, ktorá predstavuje jasné alebo even-tuálne ohrozenie. Prv než sa pokúsime načrtiť možné zadefinovanie sekty, preskúmajme problematiku základných atribútov sekty, ktorú sme vyššie otvorili.

4 Atribúty sekty

Pokiaľ ide o atribúty sekty, resp. hlavné znaky sekty, aj tu sa dostávame do určitej spletitosti fenoménu, ktorý prednoste vidíme ako psycho-sociálny. V neposlednom rade však ešte raz zdôrazníme, že ide o značne plurálitný fenomén. Môžeme konštatovať, že čo sekta, to iná diagnóza sekty. A ďalej, čo sekta, to iné symptómy sekty. Je teda pochopiteľné, že určité symptómy môžu úplne absentovať, niektoré sa môžu vzájomne vylučovať, no väčšina sa môže kombinovať, artikulovať a komplementarizovať.

11 Hartl, Pavel, *Stručný psychologický slovník*. Praha: Portál, 2004, s. 237a,b.

12 Hartl, Pavel – Hartlová, Helena, *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2004, s. 527.

13 Hartl, Pavel – Hartlová, Helena, *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál, 2010, s. 518a.

14 V prípade cirkví napr. cirkevné právo, resp. cirkevná disciplína či cirkevné kódexy a pod.

15 Ondráčková, J. Dominika, „Sekty a nová náboženská hnutí – bezpečnostní hrozba?“ In: file:///C:/Users/admin/Downloads/Sekty_clanek.pdf, s. 3; Hartl, Pavel – Hartlová, Helena, *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2004, s. 257a.

16 Napr. v súvislosti s právom vo Francúzsku pozri text k poznámke č. 23 tohto článku.

17 Svák, Ján, „Náboženské presvedčenie, vzdelávanie a/aj trestné právo“. In: Aktuálne otázky trestného zákonodarstva. Pocta prof. JUDr. Milanovi Čičovi, DrSc. et. mult. Dr. h. c. k 80. narodeninám. Zborník príspevkov z celoštátnnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 19. januára 2012. Bratislava: Paneurópska vysoká škola, 2012, s. 58.

Medzi hlavné atribúty¹⁸ sekty rozhodne patria tak psychologické ako aj sociologické aspekty. Kvôli technickému rozlíšeniu ich nižšie uvádzame najprv ako atribúty psychologického charakteru a potom ako aspekty sociologického charakteru. Medzi atribúty psychologického charakteru by sme mohli zaradiť nasledovné:

- absolútna, resp. autokratická autorita vodcu;
- stieranie zdravého ega a jeho nahradzanie vodcom;
- dôraz na podriadenosť;
- dôraz na poslušnosť;
- zdôrazňovanie viny, sebaobviňovania;
- akcentovanie rozdielu medzi novým a starým;
- absencia humoru a vtipnosti a dôraz na psychologickú uzobranosť;
- pestovanie návodu na pravdu;
- modifikovanie, resp. potláčanie samostatnosti myслenia;
- totalitným spôsobom determinovanie slobody rozhodovania;
- nalinkovaný zmysel života;
- mentálna podobnosť členov (uniformné osobnosti);

148

Medzi atribúty sociologického charakteru by sme mohli zaradiť nasledovné:

- absolutisticky mocenská štruktúra;
- rôzne stupne uzavretosti pred externým prostredím;
- rôzne formy obmedzenosti komunikácie mimo sektu;
- (kamuflované) elitárstvo skupiny, (sofistikovaná) nadriadenosť, vedomie výlučnosti;
- nepestovanie spoločenských konvencií, alebo naopak, ich selektívny výber;
- rôzne stupne odmietania domácej kultúry a jej selektovanie;
- negovanie alebo aj démonizovanie externého prostredia;
- prísné (nezmyselné) pravidlá vnucované sankciami.

Problematikou siekt sa venujú aj bezpečnostné zložky štátov a takisto aj štátny aparát. Z tohto pohľadu je zaujímavý aj významný a obsahovo mimoriadne hutný francúzsky dokument *Raport vytvorený v mene Vyšetro-*

¹⁸ Ohraňujeme sa len na tzv. hlavné atribúty, ktoré sú viac-menej charakteristické pre väčšinu siekt. Treba však dodať, že môžu existovať aj iné atribúty, špecifické, vyplývajúce z konkrétnego typu sekty.

vacej komisie (1) ohľadom siekt. Ten uvádza desať kritérií, ktoré môžu viesť k podozreniu, že ide o sektu, a to aj vrátane náboženskej sekty. Sú to:

- mentálna destabilizácia;
- prehnané finančné požiadavky;
- vyvolané prerušenie s pôvodným prostredím;
- poškodenia fyzickej integrity;
- nábor detí a (alebo) mládeže;
- slovné antisociálne prejavy;
- ťažkosti s verejným poriadkom, resp. jeho narušovanie;
- dôležitosť súdnych problémov;
- odklon ekonomických tokov (nelegálna práca, daňové úniky);
- pokusy o infiltráciu do verejných orgánov.¹⁹

Kedže sa v predmetnom článku chceme sústrediť aj na oblasť náboženských siekt, konkrétnie novodobých kresťanských, tak katolíckych ako aj protestantských, pri stanovení atribútov siekt si pomôžme dôležitým cirkevným dokumentom z prostredia katolíckej cirkvi nazvanom *Fenomén siekt alebo nové náboženské hnutia: Pastorálna výzva („Rímsky dokument“)*. Ide o dokument, ktorého autormi sú Sekretariát pre jednotu kresťanov, Sekretariát pre neveriacich a Pápežská rada pre kultúru. Dokument bol zverejnený v roku 1986 a jeho uzávery majú svoju aktuálnosť ešte aj dnes. V bode 1.1 *Rímsky dokument* rezumuje niekoľko základných „odlišných spoločných správanií“ skupín, ktoré by sme mohli označiť ako sekty:

- najčastejšie sú vo svojich štruktúrach autoritatívne;
- používajú určité vymývanie mozgu a mentálnu kontrolu;
- majú kolektívne obmedzenia a navodzujú pocity viny a strachu, atď.²⁰

Rímsky dokument nepodáva vyčerpávajúce kritériá, čo ani nie je jeho prvoradým cieľom. Čitateľov ďalej odvoláva na dielo, ktorého autorom je Američan Dave Breese: *Know the Marks of Cults. A Guide to Enable You to Quickly Detect the Basic Errors of False Religion*. Victor Books,

¹⁹ Gest, Alain (Président) – Guyard, Jacques (Rapporteur), *Rapport fait au nom de la Commission d'enquête (1) sur les sectes*. Enregistré à la Présidence de l'Assemblée nationale le 22 décembre 1995, A/2/d; B/1. In: <http://www.assemblee-nationale.fr/rap-enq/r2468.asp>.

²⁰ Secrétariat pour l'unité des chrétiens, Secrétariat pour les non-croyants, Conseil pontifical pour la culture: *Le phénomène des sectes ou nouveaux mouvements religieux. Un défi pastoral. („Le document romain“)*, 1986. In: <https://www.lenversudecor.org/Le-phenomene-des-sectes-un-defi-pastoral.html>.

Wheaton III., 1975, ktoré podáva základné charakteristiky sekty a ktoré je dodnes pokladané za klasický manuál pre prvotnú orientáciu.²¹

5 Náčrt zadefinovania sekty a detegovanie sekty

Vyššie sme poukázali na komplexnosť a na multidimenzionalitu fenoménu siekt a na ich pluralizáciu. Rovnako sme poukázali na dôležitosť atribútov sekty. Z vyššie uvedeného plynie záver, že všeobecné zadefinovanie sekty môže byť len ľahko úplné a kompletne, čo vysvetluje aj pomerne veľká pluralita definícii, ktoré sme uviedli, definícií presných, menej presných ako aj zmätočných. Zadefinovanie sekty môže byť takisto ľahko úplné a kompletne, pokiaľ by sme si nárokovali na zadefinovanie berúc do úvahy rôznosť siekt podľa obsahu, teda náboženské, okultné a ezoterické sekty, psychobioterapeuticko-výchovné, politické sekty a ekonomicko-komerčné sekty. Zadefinovať sektu nie je teda vôbec ľahké. Z prostredia náboženstva to deklaruje vyššie uvedený *Rímsky dokument*, ktorý priznáva, že „Pri riešení tejto témy je dôležité si uvedomiť, že existujú ľahkosťi s pojami, definíciami a terminológiou“²². Z hľadiska bezpečnosti štátu to deklaruje už uvedený francúzsky dokument *Raport vytvorený v mene Vyšetrovacej komisie (1) ohľadom siekt*. V časti s názvom „Hoci ľahko uchopiteľný fenomén, zdá sa, že sa rozvíja“, priznáva, že je to „ľahko definovateľný fenomén“. V dokumente sa píše: „Priblíženie fenoménu siekt, ako aj iného fenoménu, predpokladá, že by mal byť tento koncept a priori jasne zadefinovaný. Avšak, všetky štúdie, všetky diela venované zoskupeniam zvaným sekty priznávajú ľahkosť takéhoto prístupu, ktorý Komisia počas svojich prác vymedzovala: v skutočnosti, pojem sekta, v bežnom jazyku obzvlášť ľahko definovateľný, je pre francúzske právo totálne neznámy“²³. Dokument je významný aj tým, že sa pokúša predložiť definíciu sekty, a to zvlášť z pohľadu ohrozenia. Sekty definuje precízne, s dôrazom na nebezpečenstvo: „Skupiny, ktoré sa cez psychologické destabilizačné manévre zameriavajú na to, aby u svojich stúpencov dosiahli bezpodmienečnú

150

151

vernosť, zníženie kritického myslenia, prerušenie kontaktov so všeobecne akceptovanými referenciemi (etické, vedecké, občianske, vzdelávacie) a ktoré predstavujú nebezpečenstvo pre individuálne slobody, zdravie, vzdelávanie, demokratické inštitúcie“²⁴.

Z vyššie uvedeného jasne vyplýva, že každá všeobecná definícia sekty, hoci aj pracovná, musí mať nevyhnutne svoje medzery. Každá ambícia o zadefinovanie sekty berie na seba risk, že výsledkom bude jej neúplnosť, resp. čiastočnosť. Z druhej strany, to čo je však podstatné, je to, že pri zadefinovaní sekty je potrebné brať do úvahy aspekty tak psychologického ako aj sociologického charakteru. Predkladáme teda náčrt pracovnej možnosti základného zadefinovania. Pod sektou rozumieme mentálne autonómnu sociálnu skupinu rôzneho zamerania, ktorá prostredníctvom rôznych druhov manipulácie u svojich stúpencov anestetizuje kritické myslenie a výrazne determinuje slobodnú vôľu, má fundamentalistické tendencie a rôzne formy autoritárstva a elitárstva.

Ak by sme chceli detegovať, či daná skupina sektou je alebo nie je, alebo či nejaká skupina má alebo nemá sektárske tendencie, musíme v prvom rade hľadať odpoveď na otázky, ktoré sa prednostne týkajú týchto okruhov: Ako v skupine funguje deľba moci? Ako sa tvoria vedomosti členov skupiny? Ako sa riadia a ako sa žijú vzťahy v rámci skupiny a vzťahy s inými skupinami?²⁵ Tento základný okruh otázok je aplikovateľný na všetky druhy siekt.

6 Sekty v súčasnom kresťanstve

Cirkvi, ako zoskupenia sociálnych skupín, nie sú uchránené od možnosti, že aj v ich prostredí vzniknú sektárske tendencie alebo dokonca aj sekty *sensu stricto*. To platí tak o cirkvách s východnými ako aj cirkvách so západnými tradíciami.

Aj vo vnútri katolíckej cirkvi vznikli a ďalej môžu vznikať sektárske správania, ktoré môžu viest k vzniku sektárskych skupín. „Rímsky Dokument“, na ktorý sme sa vyššie odvolávali a ktorého autormi sú Sekre-

21 Pokiaľ ide o atribúty sekty, odporúčame tiež konzultovať diela: Enroth, Ronald a kol., *Za novými svety. Průvodce sektami a novými náboženstvimi*. Praha: Návrat domů, 1995; Procházka, Pavel, *Cirkev a sekty*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Pedagogická fakulta, 2004; Tkáčová, Hedviga, *Problematika náboženského sektárstva na území Slovenska*. Žilina: Žilinská univerzita v Žiline, Fakulta Humanitných vied, 2016 a iné.

22 Introduction, 1.1.

23 Gest, Alain (Président) – Guyard, Jacques (Rapporteur), *Rapport fait au nom de la Commission d'enquête (1) sur les sectes*, I. A.

24 Ibid. A/2/c.

25 Porov, Vivien, Alain, *Les sectes*, s. 54. Poznamenajme, že autorom týchto okruhov je Jean Vernet (1929 – 2002), francúzsky odborník na sekty, ktorý bol takmer tridsať rokov sekretárom celoštátej skupiny „Pastorácia, sekty a nové presvedčenia“, ktorú zastrešuje Konferencia biskupov Francúzska. Vďaka jeho práci bolo v rámci katolíckej cirkvi odhalených viacerých reholných komunit alebo inštitútorov zasväteného života, ktoré praktizovali sektárske spôsoby alebo mali tendencie upadnutia do sekty.

riát pre jednotu kresťanov, Sekretariát pre neveriacich a Pápežská rada pre kultúru je dôkazom, že táto oblasť by mala byť stále monitorovaná.

V súvislosti s prítomnosťou siekt v katolíckej cirkvi kardinál João Braz de Aviz, prefekt Kongregácie pre inštitúty zasväteného života a spoločnosti apoštolského života poznamenal, že v súčasnosti je „okolo sedemdesiat nových reholných rodín“ o ktorých sa dikastérium vážne zaujíma. „Uskutočnili sme návštevy a niektoré z nich skutočne odhalili znepokojujúce prípady, s väzonymi problémami s osobnosťou v zakladateľoch a javnou vplyvu, so silnou psychologickou kondíciou členov. [...] Pápež si želá transparentnosť; chce jasnosť a naliehavo nás žiada, aby sme odvážne rozoznali, čo je charizma a čo nie“²⁶.

Sektárske správanie môže jestovať v podobe jednotlivcov, skupín alebo aj celých spoločenstiev. Môže ísť o skupinu, ktorá sa silno viaže na osobu, ktorá má manipulatívne a autoritatívne tendencie. Ďalej môže ísť o skupinu, ktorá sa viaže na nejaké špecifické presvedčenie a z toho vypĺvajúci nejaký program, pričom sú aplikované základné atribúty sekty. Taktiež môže ísť o skupinu, ktorá sa zoskupuje okolo osôb, ktoré sa vyznačujú napr. vizionárskymi alebo rôznymi charizmatickými atribútmi alebo rôznymi formami ľudovej alebo mariánskej zbožnosti. V týchto sektách môže ísť o dva rôzne spôsoby vývoja.

V prvom prípade sa skupina môže uspokojiť a realizovať sa len s oddelením „ad intra“, t.j. dogmaticky, disciplinárne, mentálne a celkovo inštitucionálne zostáva na Katolícku cirkev naviazaná a plne sa s ňou identifikuje. Defektnosť a závažnosť takýchto skupín spočíva v deštruktívnosti zdravého duchovného života jednotlivcov, zasahovaním do ich individuálnych slobôd a popieraním viery ako Abrahámovského dobrodružstva.²⁷ Viera sa tak stáva ideológiou, sústavou predpisov a pravidiel za ktoré sa oplatí umelo martyrozovať a narúšať sociálne vzťahy, ktoré boli predtým

26 Prezzi, Lorenzo – Bernardoni, Marco, „Braz de Aviz: non è tempo di “ars moriendo!“. In: *Settimana News* (17.2.2017). In: <http://www.settimananews.it/vita-consacrata/braz-de-aviz-non-tempo-ars-moriendi/> alebo skrátená francúzska verzia: Hoyeau, Céline, „Une nouvelle prieure à la tête des sœurs de Bethléem“. In: *La Croix* (27.2.2017).

27 Abrahám je nazývaný „otcom viery“ najmä preto, lebo dokázal zanechávať to, čo mal isté, a bol schopný ísť v ústrety tomu, čo mal neisté; dokázal strácať „staré duchovné“ a objavovať „nové duchovné“. V takomto duchu je viera vzťahom, ktorý môže byť tak vzletný ako aj dramatický. Je o pokoji, no zároveň je plný napäcia, je kryštálovou priezračný, no zároveň je aj o slepých uličkách. Pribeh Abraháma ukazuje, že viera je dobrodružstvo a otvorená sloboda. Taktô ponímaná viera je pre sektárske zmyšľajúcich ľudí len ľahko akceptovateľná.

nekonfliktné (napr. vzťahy s príbuzenstvom alebo s bližšími priateľmi, resp. vzťahy s inými kláštornými komunitami ak ide o monastické spoločenstvo²⁸, resp. inými spoločenstvami, farnosťami (cirkevnými zbormi), diecézami (dištriktm) a pod. ak ide napr. o hnutia²⁹). Takéto skupiny alebo prejavy takýchto skupín sú cirkvou veľmi ľahko detegované a diagnóza sektárskeho myšlenia sa určuje len veľmi ľahko. Oddelenie „ad intra“ je charakteristické tým, že skupina nemusí mať osobitý názov, ktorý ju identifikuje. Skupina môže mať jednu a tú istú ekleziálnu gramatiku správania, aspoň navonok. Je nositeľkom kolektívnej, katolíckej identity. Má teológiu inštitúcie do ktorej patrí, ale navyše má často aj špecifické teologicke alebo pastoračné názory. Nelisi sa sviatostným životom, naopak, sekta ho praktizuje ako základný bod istoty. K všeobecnej cirkvi nie je nijako alternatívu a nepredstavuje žiadnu alternatívnu ponuku. Z tohto dôvodu je teda ľahké a niekedy takmer až nemožné dešifrovať, že ide o sektu.

28 Ako príklad uvedme izolovaný prípad jedného monastického spoločenstva vo Francúzsku, Spoločenstva Malých sestier z Betlehema, ktoré patrí do celku Monastickej rodiny z Betlehema od nanebovzatia Panny Márie a od sv. Bruna (fran. La Famille monastique de Bethléem, de l'Assomption de la Vierge et de Saint Bruno), ktoré bolo založené v roku 1950. Ide o monastickú kongregáciu pontifikálneho práva. Spoločenstvo Monastickej rodiny z Betlehema od nanebovzatia Panny Márie a od sv. Bruna tvorí cca. 650 sestier (Malé sestry z Betlehema) a 50 bratov (Mali bratia z Betlehema, mužská vetva založená neskôr v roku 1976), ktorí žijú v tridsiatich kláštoroch po celom svete. Generálna predstavená ženskej vetvy, sestra Izabela prekladala z arabčiny domnéle vízie jednej palestínskej sestry. Z predstavenej ako aj z niektorých prioriek sa postupne stali autoritatívne osoby, ktoré zneužívali moc, vykonávali silný morálny nátlak na svoje spolušestry a praktizovali mentálnu manipuláciu, ktorej ostatné sestry podlahli. V niektorých kláštorných spoločenstvach sa vytvorila atmosféra uzavretia sa pred spoločnosťou, resp. silný selektívny prístup, vytvorila sa kultúra sebaobviňovania, a moc sa centralizovala do niektorých osôb. Po kanonickej návšteve (september 2015 – december 2017), ktorú si sestry sami vyžiadali na základe tvrdnej kritiky sestier, ktoré z komunity odišli a po menovaní novej generálnej predstavenej Emmauely ako aj po prípravách na generálnu kapitolu, monastické spoločenstvo pokračuje vo svojom poslani. Hoci je spoločenstvo stigmatizované po nedávnej bolestivej skúsenosti, renovovalo sa, ozdravilo sa a obnovené pokračuje ďalej. Ďalej pozri Grzybowski, Laurent – Mercier, Jean – Sauvaget, Bernadette, „Des gourous dans les couvents“. In: *La vie* (15.2.2001). In: http://www.lavie.fr/religion/catholicisme/des-gourous-dans-les-couvents-15-02-2001-40162_16.php

29 Ako príklad uvedme slovenské hnutie Nazaret. V tejto súvislosti dávame do pozornosti dokument Teologickej komisie Konferencie biskupov Slovenska „Výhrady voči hnutiu Nazaret“, ktorý bol uverejnený 5. 6. 2002. Bližšie pozri <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-komisii-a-rad-kbs/c/vyhrady-voci-hnutiu-nazaret> alebo Tlačová kancelária Konferencie biskupov Slovenska, „Téma dňa – Beňovci (28.1.2005)“. In: <https://www.tkkbs.sk/view.php?cisloclanaku=2005012825>

V druhom prípade sa skupina neuspokojuje s modelom „ad intra“ ale postupne prechádza k oddeleniu sa a stáva sa skupinou „ad extra“. Často k tomu dochádza vtedy, keď si vodca, guru alebo skupina manipulátorov začne uvedomovať svoju výlučnosť alebo moc a začne si výrazne pestovať svoj kult alebo kult nejakej idey. V tejto fáze, ak predtým skupina nemala názov, si zvyčajne tvorí názov (resp. z neoficiálneho pomenovania vzniká názov). Skupina preberá, resp. si sebe vlastnými úpravami udržiava teológiu inštitúcie z ktorej vyšla a takisto sa nelíši v praktizovaní svätoštého života. Skupina sa však potrebuje prezentovať ako alternatíva. Už nemusí stačiť prezentovanie sa nejakým špecifickým posolstvom alebo špecifickými postojmi, ale vytvorí sa požiadavka na vytvorenie autonómneho spoločenstva ako inštitucionálnej alternatívy. V tomto prípade ide o prechod oddelenia sa od „ad intra“ k „ad extra“. V nedávnej minulosti sa takéto prípady vyskytli aj v našom slovenskom prostredí.³⁰

V závere tejto podkapitoly podotknime, že sekta sama osebe, ako ani obeť sekty sa „nevníma ako zlá alebo ako konajúca zlo“,³¹ a to ešte viac platí v sektách v kresťanskom prostredí. Členovia sekty, a zvlášť členovia

³⁰ Ako príklad prechodu od skupiny „ad intra“ k skupine „ad extra“ uvedieme príklad reholného spoločenstva, ktorej ústrednou postavou je knaz a bývalý učiteľ dogmatickej teológie na Gréckokatolíckej bohosloveckej fakulte Prešovskej univerzity (1993 – 1997) Eliáš Antonín Dohnal. Najprv bol súčasťou baziliánskej rehole a po jej opustení založil reformovaný rád. Jeho iniciatívy neskôr viedli k založeniu tzv. Pravoverného synodu Ukrajinskej gréckokatolíckej cirkvi a k založeniu tzv. Byzantsko-katolíckeho patriarchátu. Dňa 22. februára 2012 vydala Kongregácia pre náuku viery Vyhlásenie o kánonickom stave Eliáša Dohnala a ďalších jeho spolupracovníkov (*Dichiarazione della Congregazione per la dottrina della fede sullo status canonico dei „sedicenti vescovi greco-cattolici di pidhirci“*, rev.di Eliáš a. Dohnal, o.s.b.m., Markian v. Hitiuk, o.s.b.m., Metodej r. Špifík, o.s.b.m., e Robert Oberhauser), čomu predchádzala séria oficiálnych vyjadrení (napr. Tlačová kancelária Konferencie biskupov Slovenska, „List vrchného arcibiskupa kyjevsko-haličského kardinála Lubomíra Husara o situácii v Ukrajinskej gréckokatolíckej cirkvi (17.12.2008)“. In: <https://www.tkkbs.sk/view.php?cisloclanku=20081217017>. Poznamenajme, že dôvody sankcií boli inštitucionálne a disciplinárne. Vyhlásenia sa venovali skôr „platnosti“ či „neplatnosti“ rôznych úkonov (pozri aj Tlačová kancelária Konferencie biskupov Slovenska, „Samožvaní ukrajinskí biskupi majú neplatnú biskupskú vysviacku (9.3.2012)“. In: <https://www.tkkbs.sk/view.php?cisloclanku=20120329036>), pričom k otázke či v skupine došlo alebo dochádza aj k aplikovaniu základných atribútov sekty, resp. sekúrtarskeho správania sa nikto oficiálne nevyjadril. Vyššie uvedené dokumenty uvádzajú len „tvrdohlavé správanie“, „vzdorovanie cirkevnnej autorite“ a „morálne a duchovné škodenie“. Aj na tomto mieste poznamenajme, že ani kánonické právo nedisponuje pojmom sekta.

³¹ Látalová, Lenka – Mátel, Andrej, „Sekty a destruktívne kulty“. In: Mátel, Andrej – Schavel, Milan a kol., *Aplikovaná sociálna patológia v sociálnej práci*. Liptovský Ján: Vydavateľstvo PROHU, s.r.o. Druhé opravené vydanie, 2011, s. 309.

kresťanskej sekty, sú zväčša dobrosrdeční a úprimní ľudia, často aj veľmi obetaví. Často majú len tie najlepšie úmysly a ciele. Sú presvedčení, že sú zástancami pravdy, že sú slobodní a že slúžia Evanjeliu ako najlepšie vedia. Chcú spasť svet a sú presvedčení, že „oni“ sú na to vyvolení. Preto ich členovia sa snažia dostať do dôležitých cirkevných kruhov, biskupských úradov, do školstva a do formačných zariadení. Ich aktivity, napr. charitatívneho, edukačného alebo misijného rázu sú často vzorom a motiváciou pre iných kresťanov. Detegovanie a konečné odhalenie takýchto siekt je veľmi náročné, dlhodobé a vyžaduje si profesionálne poznanie a prístupy, napokolko vodcovia týchto siekt používajú sofistikované metódy a sú zdatní v kamuflovaní.

7 Stručný náčrt príčin vzniku siekt a dôvody ich príťažlivosti

Aby sme pochopili rozpoloženie osoby, ktorá je súčasťou sekty, načrtíme aspoň v krátkosti príčiny, ktoré vedú ku vzniku sekty, resp. príčiny, ktoré tvoria podhubie pre rozhodnutie sa pre skupinu, ktorá je sektoú. Pokial ide o samotné príčiny vzniku sekty, treba povedať, že príčiny sa detegujú opäť podľa toho o aký typ sekty ide. Príčiny vzniku u náboženských, okultných a u ezoterických siekt, je v mnomohom iný ako u psychobioterapeuticko-výchovných, politických a ekonomicko-komerčných siekt. Tak napríklad u náboženských siekt takmer nikdy nedominuje ekonomická motivácia a pod., ale skôr náboženská nosná idea alebo sústava ideí. U nábožensky zameraných siekt a konkrétnie u kresťanských siekt vidíme osobitné príčiny, ktoré, ako u iných druhov siekt, môžeme zaradiť do kategórie sociálne príčiny a do kategórie osobné príčiny. Navyše, u náboženských siekt, konkrétnie kresťanských, môžeme hovoriť o duchovných príčinách. Pokúsmo sa o stručný náčrt hlavných príčin.

Medzi sociálne príčiny môžeme zaradiť nasledovné okruhy, napr.:

- stav sociálneho a náboženského vykorenenia a dezorientácie;
- destrukcia alebo oslabenie tradičných štruktúr alebo kultúrnych modelov;
- ťažkosti s prijímaním industrializácie, urbanizácie, masovej migrácie, nových systémov masovej komunikácie;
- ťažkosti čeliť rôzny globálnym alebo regionálnym konfliktom, ekologickým katastrofám
- strach z vojen, z terorizmu, z budúcnosti ľudstva a pod.

Sociálne príčiny rotujú okolo problematiky úniku zo „zložitého sveta“ alebo úniku od „nových foriem“ od ktorých sa vyžaduje dynamizmus a zmena – teda princíp Abrahámovskej viery – ako aj únik z nepríjemných životných ťažkostí do pohodovej atmosféry, v ktorej osoba nachádza ochranu, bezpečie a stabilitu. Osoba tak už nemusí riešiť problematickú situáciu sociálnych, kultúrnych alebo náboženských zmien. Za osobu je už rozhodnuté a radikálna odpoveď ju saturuje.

Medzi osobné príčiny môžeme zaradiť nasledovné okruhy, napr.:

- neuspokojenie osoby a jej potrieb;
- neschopnosť uchopiť reálny život a orientovať sa v ňom;
- rôzne typy napäťia;
- rôzne typy strachu, napr. dlhodobo zo straty zamestnania, zo samic;
- pocity alebo aj skutočné stavy zradky, sklamania, poníženia, bezvýznamnosti a bezcennosti, nevypočutia, zavrhnutia;
- kríza identity, napr. sexuálnej, rodinnej, pracovnej, náboženskej a pod., a s tým súvisiace dlhodobo nezvládnuté osobné problémy (napr. neprijatý a nezvládnutý celibát, dlhodobá manželská kríza a pod.);
- rôzne typy zraniteľnosti v povahе.

Medzi duchovné príčiny môžeme zaradiť nasledovné okruhy, napr.:

- duchovná negramotnosť a nevzdelenosť, ktoré vedú k duchovnej nedospelosti;
- náboženský naivismus a duchovný romantizmus;
- nenadobudnutie, resp. strata rovnováhy medzi kontempláciou a bojom s každodennou realitou;
- strach pred vierou ako duchovným dobrodružstvom (Abrahámovská viera);
- praktizovanie nezdravej spirituality;
- zmeny a reformy cirkvi v praktizovaní prejavov viery a pod.

Vyššie uvedený *Rímsky dokument* načrtol, v čom spočíva príťažlivosť sekiet. Ide najmä o schopnosť osloviť a zachytiť človeka v jeho potrebách. Príťažlivosť sekiet a dôvody ich šírenia formuluje naprieč kapitolami (2.1.1-2.1.9) nasledovne:

- hľadanie príslušnosti;
- hľadanie odpovedí;

- hľadanie celistvosti;
- hľadanie kultúrnej identity;
- potreba po uznaní a jedinečnosti;
- hľadanie transcendentna;
- potreba vedenia a orientácie;
- potreba vízie;
- potreba účasti a angažovania.

V závere tejto podkapitoly podotknime, že nepodávame celistvý pohľad na príčiny vzniku sekiet a na dôvody ich príťažlivosti. To sa javí ako oveľa komplexnejšie a zasluhuje si to osobitú štúdiu, či konzultáciu ďalšej odbornej literatúry. Chceme len načrtnuť spletitosť okruhov a ich vzájomnú artikuláciu, aby sme neskôr lepšie porozumeli symbioze a komplementárnosti vzťahu individúacie, personácie a socializácie osoby človeka v rámci prevenčných opatrení a terapeutického východiska.

8 Individuácia, personácia a socializácia

Pôsobenie sekiet má vždy neblahé následky tak pre spoločnosť ako aj pre samotnú osobu človeka a jej prostredie. Sekta sofistikované a takticky zneužíva prirodzené potreby a túžby človeka a jeho akúkoľvek celkovú životnú situáciu. Parazituje na jeho finančnom, politickom, spoločenskom, zdravotnom alebo náboženskom zázemí a devastuje všetky oblasti jeho života. Zvýrazňuje až absolutizuje určité vybrané hodnoty, zatiaľ čo iné posielá do hodnotovej prázdniny. Či už ide o sekty deštruktívne, škodlivé, nebezpečné alebo zločinecké, či ide o sekty *sensu stricto* alebo o skupiny s prvkami sekty, sekty a jej mechanizmy sa vždy podpísú pod demontáž a rozklad ľudskej dôstojnosti a vznešenosťi. Sekta totiž postupne rozkladá a nakoniec destruuje identitu človeka ako osoby, ako individua a ako sociálnej bytosťi. V súhrne môžeme povedať, že sekta kolonizuje celého človeka. Z druhej strany, v súčasnosti sme svedkami patologických javov akými sú nezdravý individualizmus,³² depersonácia a desocializácia. Tieto neblahé tendencie korodujú zdravý vývoj človeka, čím v ňom vytvárajú

³² Pod výrazom „nezdravý individualizmus“ rozumieme egoistické, expresívne a narcissické uprednostňovanie až absolutizovanie subjektívnej zvláštnosti jednotlivca, ktorá sa povýšuje na základnú spoločenskú hodnotu. Z druhej strany spresníme, že pod individualizmom ako takým rozumieme „kultúrne jadro spoločenskej organizácie, ktorá riadi správanie a legitimizuje zmysel mnohých oblastí spoločenského života“. Ide o „kultúrny jav“, ktorý jestuje v podobe „osobného postoja, ideológie aj v podoobe druhu spoločenskej organizácie“. Blížšie pozri Suríková, Mária, „Individualizmus

predpoklady k vnútornej dezorientácii a zmätočnosti, ktoré vedú k chybám rozhodnutiam. V súhrne môžeme povedať, že uspôsobujú človeka ku sklonom stať sa obeťou sekty.

Človeka vnímame ako symbiózu troch procesov: individuácie, personácie a socializácie. Tieto procesy vnímame ako etické nástroje, ktoré pomáhajú človekovi rášť vo svojom poslaní byť plnšie a viac človekom.

Individuáciu, resp. individualizáciu, chápeme ako proces, v ktorom sa človek stáva autonómnym jednotlivcom, ktorý si vytvára individuálne schopnosti, vlastnosti, črty a charakter, ktoré sú mu jedinečne vlastné a ktoré vytvára v interakcii s prostredím, v ktorom žije. Na základe individuácie sa človek stáva sám sebou, individuom, jedným a neopakovateľným, ktorý si je vedomý svojho vlastného ja. Individuáciu chápeme ako „proces vyčleňovania sa, postup od obecného k zvláštnemu, jednotlivému“, ako „vývoj človeka vo vlastnej samostatnosti“. [...] Týmto procesom „postupne dochádza ku vzniku individua ako neopakovateľnej, nenahraditeľnej, jedinečnej osobnosti. [...] človek realizuje sám seba ako zodpovednú, svojbytnú a samostatnú jedinečnosť“³³.

Personáciu, resp. personalizáciu chápeme ako proces zosobňovania, tzv. „zosobňovanie“,³⁴ kedy sa človek utvára ako osoba, stáva sa väčšimi osobou. Personácia sa interpretuje ako „prosopoický proces a prosopoická tematizácia ľudského bytia“³⁵ a neviaže sa, resp. nemusí sa viazať na individuálnu prirodzenosť človeka.³⁶ Zdôrazníme, že „v personalistickej

a význam tváre“. In: *Tvár ako sociálny nástroj. Pocta Dilbar Alijevovej*. Bratislava: Sociologický ústav SAV, 2007, s. 167.

33 Geist, Bohumil, *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, a.s., 1992, s. 131.

34 John Henry Newman chápal personáciu (angl. „personation“) ako zosobňovanie (*Fifteen Sermons Preached Before the University of Oxford between A.D. 1826 and 1843*. Published by Rivingtons, London & Oxford & Cambridge, 1872, s. 29). V tomto diele Newman použil a vysvetlil výraz aj „method of personation“ (Ibid., s. 32).

35 Letz, Ján, *Kresťanská filozofia 20. storočia a jej perspektívy. Personalistickej metafyziky*. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave – Typi Universitatis Tyrnaviensis, Vydavatelstvo Slovenskej akadémie vied – Veda, 2006, s. 35.

36 Poznamenajme, že filozofický personalizmus zdôrazňuje osobu v jej konkrétnosti a neopakovateľnej jedinečnosti, naproti neosobnému a všeobecnému subjektu individua. Takisto poznamenajme, že „základnou kategóriou prosoponickej filozofie nie je len osoba, ale predovšetkým personalita, ktorá má prednosť pred bytím, duchom a hodnotou a je základnou kategoriálnou i metakategoriálnou osnovou všetkej reality a jej okolia. Prosoponická filozofia je teda filozofiou zásadnej a univerzálnnej prednosti personality pred bytím.“ Letz, Ján, „Úvod“. In: *Minulé a súčasné podoby personalistickej filozofie*. Acta philosophica Tyrnaviensia 8. Zborník príspevkov. Trnava: Katedra filozofie Fakulty humanistiky Trnavskej univerzity v Trnave, 2003, s. 9.

filozofii ide o zdôrazňovanie osoby v jej reálnosti, jedinečnosti, neopakovateľnosti a konkrétnosti. Osoba nie je uzavretá hotovosť ale sebautvárajúca a sebauskutočňujúca dynamika. [...] Osoba človeka sa uskutočňuje [...] v samotnom hľadaní. Hľadanie je totiž proces, v ktorom sa osoba dotvára, prekračuje samu seba a v istom zmysle sa i zavŕšuje. [...] Osoba je [...] existenciálnou kategóriou, [...] je konkrétna a historická, neopakovateľná a jedinečná, a preto ju možno považovať za udalosť svetového významu, v ktorej sa odohráva jedinečný príbeh. [...] Osoba človeka prekračuje hranice subjektu a objektu, a v istom zmysle možno povedať, aj hranice mikrosvetu a makrosvetu“³⁷.

Pod socializáciou sa skrýva mnohovýznamová a viacfázová skutočnosť,³⁸ odrážajúca množstvo socializačných teórií, takže ide o pomerne komplexnú tému. Pre potreby nášho príspevku vychádzame z definície, podľa ktorej je socializácia „procesom vzniku a vývinu osobnosti vo vzájomnej závislosti od spoločensky sprostredkovaneho sociálneho a materiálneho okolia“³⁹. „Socializácia prebieha ako osvojovanie si hodnôt a noriem i ako *interpenetrácia a interpretácia biologického, sociálneho a psychického systému*“.⁴⁰ Má mimoriadny význam pre psychično človeka, sebareguláciu, sebaúčinnosť a pod. Napokon má význam pre jeho integráciu do vzťahov, čo spôsobuje zvýšenie sociálneho systému, resp. skupiny v ktorej sa človek nachádza a formuje.

V procesoch individuácie, personácie a socializácie sa človek uskutočňuje ako ľudská bytosť, tvorí sa a dorastá do významu a velkosti, ktoré sú mu dané už len tým, že je. Tieto procesy, ak sú v symbóze, sú dobrým predpokladom pre rovnováhu medzi racionálnou a emocionálnou sférou života, ktorá vytvára dobré predpoklady pre vytvorenie si zdravého hodnotového systému. V tejto súvislosti sa stotožňujeme s názorom Antinina Kozoňa, ktorý píše: „Ak určité sociálne hodnoty prejdú cez emocionálnu sieť, stávajú sa pevným spojovadlom medzi jednotlivými zložkami obsahu psychickej štruktúry osobnosti. Dávajú identite osobnosti určitú stabilitu“⁴¹.

37 Pruzinec, Tomáš, *Viviparia ruskej personalistickej filozofie*. Prešov: Vydavatelstvo Michala Vaška, 2018, s. 22, 32-33, 42, 52.

38 Bližšie pozri napr. Ondrejkovič Peter, „Proces socializácie“. In: *Stručný prehľad sociológie*. Nitra: Enigma, 2009, s. 46.

39 Tamže, s. 40.

40 Tamže.

41 Kozoň, Antonín, „Personalizácia, a socializácia identity adolescentov s delikventným správaním v prevencii kriminality“. In: Rada vlády Slovenskej republiky pre preven-

Sekta do uvedených procesov častokrát vstupuje rafinovane a sofistikovane, koroduje ich, alebo parazituje už na jestvujúcej korózii individuácie, personácie a socializácie, ktorá robí človeka slabou a zraniteľnou. Parazitovaním na slabosti a zraniteľnosti si človeka privatizuje a nakoniec zotročuje. Narušeným procesom individuácie sa človek stáva sám, narušeným procesom socializácie sa stáva sám pre seba ničím a narušeným procesom personácie sa devalorizuje.

Aby sme predpoklady úspechu sektárskych praktík minimalizovali, resp. ak už došlo k poškodeniu človeka sektou, aby sme komplexne terapeutizovali, je treba, aby sme v oblasti edukácie, formácie, liečby či sociálnej intervencie pracovali tak, aby sme konkrétnie osoby naučili zdravému procesu individuácie, personácie a socializácie, resp. aby sme ich do týchto procesov začlenili. Ich súhra, teda ich symbióza sa musia artikulovať a harmonizovať. Len tak sa môže nastoliť zdravý proces štrukturalizácie nediferencovaného jednotlivca a úspešné zrenie jeho psychickej štruktúry, ktoré mu umožnia úspešne sa zorientovať v rôznych psychických a sociálnych situáciách. Človek musí vedieť prežívať identitu so sebou samým, byť si k sebe samému autonómny. Musí mať zdravé sebavedomie, musí vedieť rást, sám aj s inými, musí stavať na zlyhaniach a stavať sa viacej človekom. Musí sa vedieť odlišovať od iných, no zároveň byť k druhým dialogický, solidárny a komunitárny do tej možnej miery, ktorá vyhovuje jedinečnosti individuáua.

Symbióza týchto troch procesov a ich tvorba vytvára človeka ako svojbytnú, samodejúcú a komunitárnu bytosť. Je motorom pre samoregulačné myslenie, ktoré vie analyzovať, syntetizovať a hodnotiť. Vytvára myslenie, ktoré je kritické, autonómne, nezávislé a ktoré môže odkrývať absurdnosti, resp. byť na ne citlivé. Zdravá tvorba týchto troch procesov a ich symbióza však ide ešte ďalej než je intelektuálna výbava: vytvára predpoklad pre reflexiu vzťahov a teda má hlboký etický rozmer; vytvára predpoklad pre vzťah k sebe samému, vzťahy k druhým a vzťahy k širšiemu prostrediu. Symbióza týchto troch procesov a ich tvorba vytvára dôležitý predpoklad zdravých vzťahov. Sekty totiž svoju živnú pôdu nachádzajú u ľudí s rozkolísaným alebo nezdravým sebavedomím, u ľudí s nevyvinu-

ciu kriminality, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, *Mládež a kriminalita. Zborník referátov z II. medzinárodnej konferencie 25. – 27. októbra 2006 v Nitre*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, 2006, s. 389.

tou alebo poškodenou autonómiou, ďalej u ľudí, ktorým chýba sebautvárajúca a sebauskutočňujúca dynamika zosobňovania, stávania sa osobou a takisto u ľudí s narušeným procesom socializácie. Symbióza týchto troch procesov robí v človekovi to, že mu dáva predpoklad, vyjadrené personalistickou filozofiou, aby vedel zostať sám sebou, zároveň zo seba vyrastať a vrastať do iných. Utvára v ňom totiž vzťahovú stabilitu, ktorá má tak ochranný význam ako aj dynamizujúcu hodnotu. To všetko za predpokladu, že zosobňovanie, psychologická interiorizácia a sociologická internalizácia, sú vytvárané v zdravom procese a vo vzájomnej symbióze. Tak môžu byť dôležitým predpokladom k zdravému a uvážlivému správaniu.

Záver

Ako sme uviedli už v úvode, predmetný príspevok je len reflexným náčrtom, ktorého zámerom nie je podať celistvý pohľad na predložené oblasti. Ide v ňom skôr o teoretické sondy do oblastí, ktoré sú aktuálne pertraktované. Plne súhlasíme s Petrom Ondrejkovičom, ktorý tvrdí, že „spoločenskovedné teórie vo vzťahu k predmetu pozornosti sociálnej patológie, sociálnej deviacie alebo anómie“ [...] majú „cieľ vytvoriť podľa možností čo najvšeobecnejšie východisko tak pri identifikácii spoločensky nežiaducích javov a ich vývoja, ako aj pri hľadaní možných východísk zo súčasného stavu“.⁴² Týmto príspevkom sme teda chceli napomôcť k lepšej identifikácii spoločensky nežiaduceho javu, ktorými sú sekty a ich pôsobenie. Takisto sme chceli prispiť k tvorbe možných východísk poskytnutím teoretickej bázy, ktorá sa opiera o individuáciu, personáciu a socializáciu v ich symbiotickom celku. Ako sme však uviedli vyššie, ide len o reflexný náčrt, a navyše v kontexte „parciálnych reflexií“, ako uvádza podnadpis tohto príspevku. Z tohto dôvodu, ako aj z dôvodu technického ohrianičenia, si príspevok nenárokuje na podanie absolútnej a kompletnej analýzy a už vôbec nie riešenia. Naopak, je výzvou alebo podnetom, ktorý počíta s doplnením chýbajúceho, resp. s artikuláciou iných dôležitých prevenčných opatrení a terapeutických východísk v ich teoretickej alebo praktickej forme.

⁴² Ondrejkovič Peter, „Sociálna patológia, sociálna deviácia a anómia“. In: *Anómia v spoľnočnosti – anómia v rodine. Zborník referátov z odborného seminára*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, Katedra sociológie, 2009, s. 10.

Použitá literatúra

- [1] Bernos, Marcel, „L'Eglise catholique et les sectes à la fin du XXe siècle“. In: *Rives nord-méditerranéennes*, №10 (2002), s. 69-82 alebo L'Eglise catholique et les sectes à la fin du XXe siècle. In: *Rives nord-méditerranéennes* [En ligne], №10 (2002), mis en ligne le 21 juillet 2005. In: <http://journals.openedition.org/rives/1>, s. 1-11.
- [2] Breese, Dave, *Know the Marks of Cults. A Guide to Enable You to Quickly Detect the Basic Errors of False Religion*. Victor Books, Wheaton Ill., 1975.
- [3] „Dichiarazione della Congregazione per la dottrina della fede sullo status canonico dei „sedicenti vescovi greco-cattolici di pidhirci“, rev.di Eliáš a. Dohnal, o.s.b.m., Markian v. Hitiuk, o.s.b.m., Metodej r. Špirík, o.s.b.m., e Robert Oberhauser (22.2.2012)“. In: https://web.archive.org/web/20120403214405/http://press.catholica.va/news_services/bulletin/news/28994.php?index=28994&lang=it.
- [4] Enroth, Ronald a kol., *Za novými svety. Průvodce sektami a novými náboženstvími*. Praha: Návrat domů, 1995.
- [5] Geist, Bohumil, *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, a.s., 1992.
- [6] Gest, Alain (Président) – Guyard, Jacques (Rapporteur), *Rapport fait au nom de la Commission d'enquête (1) sur les sectes*. Enregistré à la Présidence de l'Assemblée nationale le 22 décembre 1995. In: <http://www.assemblee-nationale.fr/rap-enq/r2468.asp>.
- [7] Giddens, Anthony, *Sociologie. Aktualizované a rozšírené vydání revidované Philipem W. Suttonem*. Praha: Argo, 2013.
- [8] Gisel, Pierre et al., *Encyclopédie du protestantisme*. Paris, Genève: Cerf/Labor et Fides, 1995.
- [9] Grzybowski, Laurent – Mercier, Jean – Sauvaget, Bernadette, „Des gourous dans les couvents“. In: *La vie* (15.2.2001). In: http://www.lavie.fr/religion/catholicisme/des-gourous-dans-les-couvents-15-02-2001-40162_16.php.
- [10] Hartl, Pavel – Hartlová, Helena, *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2004.
- [11] Hartl, Pavel, *Stručný psychologický slovník*. Praha: Portál, 2004.
- [12] Hartl, Pavel – Hartlová, Helena, *Veľký psychologický slovník*. Praha: Portál, 2010.
- [13] Hoyeau, Céline, „Une nouvelle prieure à la tête des sœurs de Bethléem“. In: *La Croix* (27.2.2017). In: <https://www.la-croix.com/Urbi-et-Orbi/Actualite/Carnet/Une-nouvelle-prieure-tete-soeurs-Bethleem-2017-02-27-1200827990>.
- [14] Kozoň, Antonín, „Personalizácia, a socializácia identity adolescentov s delikventným správaním v prevencii kriminality“. In: Rada vlády Slovenskej republiky pre prevenciu kriminality, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, *Mládež a kriminalita. Zborník referátov z II. medzinárodnej konferencie 25. – 27. októbra 2006 v Nitre*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, 2006, s. 387-399.
- [15] Látalová, Lenka – Máťel, Andrej, „Sekty a deštruktívne kulty“. In: Máťel, Andrej – Schavel, Milan a kol., *Aplikovaná sociálna patológia v sociálnej práci*. Liptovský Ján: Vydavateľstvo PROHU, s.r.o. Druhé opravené vydanie, 2011, s. 298-337.
- [16] Letz, Ján, *Kresťanská filozofia 20. storočia a jej perspektívy. Personalistické metafyziky*. Trnava, Bratislava: Trnavská univerzita v Trnave – Typi Universitatis Tyrnaviensis, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied – Veda, 2006.
- [17] Letz, Ján, „Úvod“. In: *Minulé a súčasné podoby personalistickej filozofie*. Acta philosophica Tyrnaviensia 8. Zborník príspevkov. Trnava: Katedra filozofie Fakulty humanistiky Trnavskej univerzity v Trnave, 2003, s. 7-10.
- [18] Newman, John Henry, *Fifteen Sermons Preached Before the University of Oxford between A.D. 1826 and 1843*. Published by Rivingtons, London & Oxford & Cambridge, 1872.
- [19] Ondráčková, J. Dominika, „Sekty a nová náboženská hnutí – bezpečnostná hrozba?“ In: file:///C:/Users/admin/Downloads/Sekty_clanek.pdf, s. 1-29.
- [20] Ondrejkovič Peter, „Proces socializácie“. In: *Stručný prehľad sociológie*. Nitra: Enigma, 2009, s. 40-56.
- [21] Ondrejkovič Peter, „Sociálna patológia, sociálna deviácia a anómia“. In: *Anómia v spoločnosti – anómia v rodine. Zborník referátov z odborného seminára*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, Katedra sociológie, 2009, s. 9-64.
- [22] Prezzi, Lorenzo – Bernardoni, „Marco, Braz de Aviz: non è tempo di “ars moriendi”“. In: *Settimana News* (17.2.2017). In: <http://www.settimananews.it/vita-consacrata/braz-de-aviz-non-tempo-ars-moriendi/>.
- [23] Procházká, Pavel, *Cirkev a sekty*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Pedagogická fakulta, 2004.
- [24] Pružinec, Tomáš, *Viviparia ruskej personalistickej filozofie*. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 2018.
- [25] Secrétariat pour l'unité des chrétiens, Secrétariat pour les non-croyants, Conseil pontifical pour la culture, *Le phénomène des sectes ou nouveaux mouvements religieux. Un défi pastoral. („Le document romain“)*, 1986. In: <https://www.lenversdudecor.org/Le-phenomene-des-sectes-un-defi-pastoral.html>.
- [26] *Slovník spoločenských vied*. Kol. autorov. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladatelstvo, 1997.

- [27] Suríková, Mária, „Individualizmus a význam tváre“. In: *Tvár ako sociálny nástroj. Pocta Dilbar Alievovej*. Bratislava: Sociologický ústav SAV, 2007, s. 167-187.
- [28] Svák, Ján, „Náboženské presvedčenie, vzdelávanie a/aj trestné právo“. In: *Aktuálne otázky trestného zákonodarstva. Pocta prof. JUDr. Milanovi Čičovi, DrSc. et. mult. Dr. h. c. k 80. narodeninám. Zborník príspevkov z celoštátej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 19. januára 2012*. Bratislava: Paneurópska vysoká škola, 2012, s. 55-63.
- [29] Šaling, Samo – Ivanová-Šalingová, Mária – Maníková, Zuzana, *Slovník cudzích slov*. Bratislava – Veľký Krtíš: Samo, 1997.
- [30] Šaling, Samo – Ivanová-Šalingová, Mária – Maníková, Zuzana, *Slovník cudzích slov*. 2. vyd. Bratislava: Samo, 2002.
- [31] Šaling, Samo – Ivanová-Šalingová, Mária – Maníková, Zuzana, *Veľký slovník cudzích slov*. Tretie, revidované a doplnené vydanie. Prešov: Samo, 2003.
- [32] Škvrná, František – Pružinec, Tomáš, *Úvod do dejín sociologického myšlenia*. Nitra: Enigma, 2010.
- [33] Tlačová kancelária Konferencie biskupov Slovenska, „List vrchného arcibiskupa kyjevsko-haličského kardinála Ľubomíra Husara o situácii v Ukrajinskej gréckokatolíckej cirkvi (17.12.2008)“. In: <https://www.tkkbs.sk/view.php?cisloclanku=20081217017>.
- [34] Tlačová kancelária Konferencie biskupov Slovenska, „Samozvaní ukrajinskí biskupi majú neplatnú biskupskú vysviacku (9.3.2012)“. In: <https://www.tkkbs.sk/view.php?cisloclanku=20120329036>.
- [35] Tlačová kancelária Konferencie biskupov Slovenska, „Téma dňa – Beňovci (28.1.2005)“. In: <https://www.tkkbs.sk/view.php?cisloclanku=2005012825>.
- [36] Teologická komisia Konferencie biskupov Slovenska, „Výhrady voči hnutiu Nazaret (5.6.2002)“. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-komisii-a-rad-kbs/c/vyhrady-vozi-hnutiu-nazaret>.
- [37] Tkáčová, Hedviga, *Problematika náboženského sektárstva na území Slovenska*. Žilina: Žilinská univerzita v Žiline, Fakulta Humanitných vied, 2016.
- [38] Vivien, Alain, *Les sectes*. Paris: Odile Jacob, 2003.
- [39] Weber, Max, *Metodologie, sociologie a politika*. Preklad Miloš Havelka. Praha: OIKOYMENH, 1998 alebo novšie vydania.

Postmodern Quest for Transcendence in the Perspective of the Moral Virtue Religio

Postmoderné hľadanie transcendencie v perspektíve morálnej cnosti religio

Andrea Blaščíková

Constantine the Philosopher University in Nitra, Slovakia

Abstract

The paper follows the essence of postmodern quest for transcendence by Czech philosopher Jolana Poláková. Subsequently, the postmodern religiosity is examined in the light of moral philosophy. The tool of this analysis is Thomas Aquinas' conception of moral virtue religio. On the one hand, in the basic act of religiosity which is a devotion to God, it states the affinity between the postmodern religiosity and Aquinas' concept. On the other hand, as regards the role of the reason in religiosity, it observes a difference which is the interior threat of the postmodern religiosity. The paper justifies the causes of this difference as well as the necessity to link religiosity with the virtue of prudence and with other moral virtues.

Keywords: Religiosity, virtue, postmodern, Thomas Aquinas, prudence.

Abstrakt

Príspevok nadväzuje na zachytenie podstaty postmoderného hľadania transcendencie českou filozofkou Jolanou Polákovou. Následne podrobuje postmodernú religiozitu preskúmaniu vo svetle morálnej filozofie. Nástrojom tohto preskúmania je koncepcia morálnej cnosti religio Tomáša Akvinského. Na jednej strane, čo do základného aktu religiozity, ktorým je odovzdanie sa Bohu, konštatuje afinitu medzi postmodernou religiozitou a Akvinského konceptom. Na druhej strane

Názov: Religiozita, spiritualita a alternatívne náboženské hnutia
Religiosity, Spirituality and Alternative Religious Movements

Editor: Peter Kondrla

Vydavateľ: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta

Recenzenti: prof. ThDr. Marian Šuráb, PhD., doc. ThDr. Ľubomír Hlad, PhD.

Jazyková redakcia: zodpovední autori príspevkov

Technická redakcia: Peter Horváth

Náklad: 100 kusov

Rozsah: 292 strán

Rok vydania: 2020

Vydanie: prvé

ISBN 978-80-558-1595-4